

Беценко Т. П.,
д-р філол. наук, професор, професор кафедри української мови і літератури,
Гура Є. Р.,
студент 2-го курсу Навчально-наукового інституту історії та філософії
Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка, Україна

СЕМІОТИКА АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК МІСТА СУМИ В ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІЙ ПАРАДИГМІ СЛОБОЖАНЩИНИ

«...Любіть Суми так, як любив їх я»
Іван Герасимович Харитоненко

Будь-яка пам'ятка архітектури є свідченням тієї чи іншої епохи та своєрідним зв'язком з нею. Пам'ятки архітектури м. Суми слугують культурним надбанням та цінним джерелом історичної інформації, яку вони зберігають до сьогодні як знаки-символи минулого. Дослідження та вивчення історико-культурної спадщини вважаємо актуальним і потрібним для формування об'єктивної картини історичного буття сумчан в проекції з минулого на сьогодні.

Чимало науковців займалися проблемами вивчення архітектурної спадщини Сум у системі аналізу сучасного розвитку міста. Це питання було предметом зацікавлених таких науковців, як М. П. Тесля, Ю. В. Лесіна, В. Г. Євтушенко та ін. Вважаємо за необхідне узагальнити та доповнити власними спостереженнями думки науковців.

Семіотика кожного міста – оригінальна і неповторна. Архітектурні пам'ятки міста Суми, що засноване у 1652 році Герасимом Кондратьєвим, теж відзначаються самобутнім колоритом. Без сумніву, архітектурні знаки-символи пов'язані з духовністю, з розвитком інтелектуально-креативної діяльності мешканців міста, його визначних осіб, що формували базові орієнтири духовного збагачення: «Народжені у минулих часах духовні ідеали, розвинуті форми суспільного буття, відтворені у пам'ятниках і пам'ятках образи-архетипи – все це слугує збереженню історико-культурного ландшафту міста над тихоплинним Пслем» [4, с. 8]. Хоча місто доволі молоде на теренах Сумщини, проте воно має свою архітектурну символіку, своє «обличчя», що вписується у культуру Лівобережної України.

1. Перлиною міста Суми, знаком-символом його архітектурного ансамблю визнано Альтанку. Вже понад століття ажурна дерев'яна споруда прикрашає центр міста. Унікальність будівлі полягає в тому, що вона зведена без єдиного цвяха. Будівництво розпочалося в кінці XIX ст. після того, як петербурзькі вчені нібито знайшли поклади нафти на території міста, але з покладами чорного золота нічого не вийшло [3, с. 4]: як відомо, власник цукрового заводу Микола Лещинський вирішив спробувати знайти нафту, але згодом припинив розпочаті роботи й на місці цієї свердловини спорудили альтанку. Знаковим символом архітектури міста Альтанка стала понад 75 років

тому, коли під час радянсько-німецької війни було звільнено місто Суми й радянські солдати вибрали споруду для фотозйомки. Сьогодні Альтанка – символ сучасних Сум, візитівка міста, своєрідний зв'язок минулих поколінь із сучасністю.

2. У місті встановлено пам'ятник Івану Герасимовичу Харитоненкові, відомому цукровому магнату та меценату. Пам'ятник знаходиться на Покровській площі. Після його смерті в 1891 р. було вирішено: «Скверу на Покровской площади присвоить название сада Харитоненка и выразить сочувствие возникшей в публике мысли собрать необходимую денежную сумму для постанковки в том саду бюста, а если возможно, то и памятника Ивану Герасимовичу Харитоненко» [2, с. 292]. Через деякий час, а саме в 1899 р., встановлено пам'ятник, який доповнював прекрасний композиційний ансамбль з декоративним ланцюгом на чавунних стовпцях із давнім гербом міста та з чавунними світильниками на високих ніжках по краях. Пам'ятник Івану Харитоненкові, який бачимо нині, був споруджений в 1991 році. Перший постамент встановлено 1 жовтня 1899 р. за проектом скульптора О. М. Опекушина, але після Жовтневого перевороту у 1918 р скульптуру І. Г. Харитоненка знищили.

3. У путівникові «Суми» за редакцією Г. С. Долгіна зазначено: «Напроти Мамаєвщини, на протилежному боці Псла, розкинулося с. Баси. Біля нього, серед вічнозеленого бору знаходиться Басівський кліматичний тубсанаторій – здравниця республіканського значення, у якій щороку лікується близько тисячі трудящих із різних кінців країни. Будинки санаторію стоять в оточенні старого парку. Прибережні дерева кидають тінь на дзеркальну глядь спокійного Псла, який тут неквапливо протікає. Центральний, вибагливий будинок санаторію, що неодноразово перебудовували за своє довге існування, зведений ще на початку минулого століття за проектом українського просвітителя О. О. Паліцина» [5, с. 21]. Ім'я архітектора мало кому відоме сьогодні, але на момент будівництва головного корпусу колишнього Басівського санаторію він був визначною особистістю, зноюю у культурному житті Харківської губернії.

Архітектура будівлі тим своєрідна й унікальна, що поєднує елементи російського класицизму з елементами готичного стилю, має оригінальний вигляд й чарує своєю неповторністю, індивідуальністю.

4. Сумський драматичний театр «Тіволі» – «театр Корепанова», або Сумський театр для дітей та юнацтва, був відкритий в 1911 р. в розпал зимового сезону. Він вразив глядачів технічним оснащенням та оздобленням будівлі. Театр побудований в модерному стилі. Було використано новий будівельний матеріал для того часу – залізобетон. Метою створення цього театру слугувало спорудження «позасезонної» театральної будівлі, ініціатором якого виступив Дмитро Митрофанович Корепанов. Залишилися згадки про цю будівлю: «Зрительный зал имеет два яруса лож, балкон и галерею, причём особенное внимание обращено на удобство и большое количество дешёвых мест, чтобы доставить возможность посещать театр учащимся и другим малосостоятельным классам... ...Всё здание построено исключительно из

железобетона, благодаря чему отличается прочностью, совершенной несгораемостью и лёгкостью форм», – писав кореспондент газети «Южный край» [4, с. 194].

5. Свято-Воскресенський кафедральний собор – символ витоків, символ початку зародження Сум: це перша кам'яна споруда міста. Зведена на пожертви козацького полковника Герасима Кондратьєва. Воскресенську церкву побудували наприкінці XVII – на початку XVIII століть. Остаточно будівництво завершили у 1702 році. Згодом храм став не лише першою мурованою будівлею Сум, але й провідною архітектурно-культурною, духовною домінантою міста та знаковою архітектурною пам'яткою [1, с. 35]. Зважаючи на тривожну обстановку тих часів, коли зводили церкву, храму надали оборонного характеру. Масивні стіни здатні витримати будь-яку облогу. Воскресенська церква – унікальна архітектурна пам'ятка, побудована в стилі кращих взірців українського й російського зодчества. Храм – промовистий взірець козацького бароко, символ козацької доби, своєрідний зв'язок з давно минулими часами.

Таким чином, семіотика архітектурних пам'яток міста ґрунтується на пам'яті поколінь та на духовних витоках. Архітектурна спадщина, яка збереглася до нашого часу, є невід'ємною частиною історичного розвитку міста Суми та його мешканців.

Список джерел

1. Вечерський В. В. Православні святині Сумщини. Київ : Техніка, 2009. 224 с.
2. Євтушенко В. Г. Ландшафтна архітектура м. Суми кінця XVIII-початку XX століть. *Сьома Сумська наукова історико-краєзнавча конференція*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. С. 290–295.
3. Лесіна Ю. В. Суми: подорож у минуле. Суми : Мрія-1, 2012. 59 с.
4. Суми. Вулицями старого міста: Історико-архітектурний альбом / Керівники автор. колективу: В. К. Шейко, Ю. С. Кобиляков, В. С. Соколов. 4-те вид. перероб. та доп. Суми : Видавничий дім «Фолігрант», 2010. 280 с.
5. Тесля М. П. О. О. Паліцин і «Паліцинська академія». Суми : Видавництво «МакДен», 2010. 424 с.

Жилякова О. В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та обліку,
Харківський державний університет харчування та торгівлі,
Україна

МІЖПОКОЛІННА СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Поняття «соціальна відповідальність», «соціальна держава» існують у теорії державного управління вже більше ста років та пов'язані з державним